

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Семенова В.Г.

_____ (підпис)
“ ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та стратегія розвитку підприємства»
(назва магістерської програми)

на тему: «Підвищення енергетичної безпеки підприємства (на прикладі СП ТОВ «Трансбалктермінал»)»
(назва теми)

Виконавець:

студентка факультету економіки та управління підприємництвом

Кушнір Діана Федорівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент _____
(науковий ступінь, вчене звання)

Літвінова Вікторія Олександрівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні та організаційні засади енергетичної безпеки підприємства	7
1.1. Енергетична безпека: сутність та значення для підприємства	7
1.2. Чинники забезпечення енергетичної безпеки підприємства	17
1.3. Методика оцінки та аналізу енергетичної безпеки підприємства	24
РОЗДІЛ 2. Організаційно-економічна характеристика підприємства та аналіз рівня енергетичної безпеки підприємства (на прикладі СП ТОВ «Трансбалктермінал»)	34
2.1. Організаційно-правова характеристика підприємства як суб'єкта господарювання	34
2.2. Економічна характеристика та оцінка потенціалу господарської діяльності підприємства	43
2.3. Оцінювання рівня енергетичної безпеки підприємства	56
РОЗДІЛ 3. Напрямки підвищення енергетичної безпеки на підприємстві...	63
3.1. Підвищення рівня енергетичної безпеки за рахунок встановлення сонячних панелей	63
3.2. Підвищення рівня енергетичної безпеки за рахунок заміни норії	68
3.3. Підвищення рівня енергетичної безпеки за рахунок заміни постачальника електроенергії	73
ВИСНОВКИ	79
Список використаних джерел	82
Додатки	89

ВСТУП

Актуальність досліджуваної теми. Енергетика відіграє ключову роль у всіх секторах економіки будь-якої держави, так як будь-який виробничий процес або вид обслуговування населення пов'язаний з використанням енергії - електрики і тепла. Звідси випливає, що енергетична безпека та енергетична ефективність є обов'язковими умовами успішного економічного розвитку будь-якого підприємства. Важлива роль економічної стабільності енергетичного господарства закріплена в засади державної енергетичної політики, стимулюючої створення сильних і стійко розвиваючих енергетичних компаній, які гідно представляють Україну на зовнішніх ринках і сприяють успішному функціонуванню конкурентних внутрішніх ринків.

Забезпечення надійного енергопостачання стає на сучасному етапі важливим завданням управління підприємством, яка обумовлена кризовим станом підприємств електроенергетики, реструктуризацією та лібералізацією цієї галузі як природно-монопольної, значною невизначеністю в тарифах і відносинах нових суб'єктів.

Виходячи з ролі енергетики в житті суспільства, її взаємозв'язків з промисловістю. енергетичні системи повинні розглядатися не тільки як виробничі і технічні системи, але і як частина складних економічних і соціально-політичних систем. У зв'язку з цим проблема надійності енергопостачання підприємства переростає в проблему забезпечення її енергетичної безпеки.

Під енергетичною безпекою підприємства слід розуміти стан повного задоволення енергетичних потреб підприємства за умови найбільш ефективного використання його ресурсів.

Підвищення енергетичної безпеки направлено на зниження комерційного збитку за рахунок надійного, безпечного і сталого енергозабезпечення технологічних процесів.

Головною метою досягнення енергетичної безпеки підприємства є забезпечення сталого та максимально ефективного функціонування в умовах

сьогодення і створення потенціалу розвитку і зростання підприємства в майбутньому.

Основною метою дослідження є розгляд наукових засад енергетичної безпеки, визначення методичних підходів до оцінки впливу рівня енергетичної безпеки на процес сталого розвитку підприємства та надання практичних рекомендацій щодо підвищення рівня енергетичної безпеки на підприємстві.

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети були сформульовані та вирішені такі завдання:

- 1) дослідили сутність енергетичної безпеки на підприємстві;
- 2) проаналізували чинники забезпечення енергетичної безпеки підприємства;
- 3) розглянули методiku оцінки та аналізу енергетичної безпеки;
- 4) провели аналіз фінансового стану СП ТОВ «Трансбалктермінал»;
- 5) провели оцінку рівня енергетичної безпеки на підприємстві СП ТОВ «Трансбалктермінал»;
- б) надали підприємству рекомендації щодо підвищення рівня енергетичної безпеки на підприємстві.

Об'єктом дослідження є енергетичне господарство СП ТОВ «Трансбалктермінал»

Предметом нашого дослідження стали теоретичні та практичні аспекти енергетичної безпеки на підприємстві та оцінка її рівня.

Методи дослідження. При написанні випускної роботи було використано такі методи: індукції та дедукції, теоретичного узагальнення, порівняльного аналізу, абстрактно-логічного підходу та спостереження.

Інформаційна база дослідження. Теоретичною основою дослідження є матеріали навчальної та учбової методичної літератури, праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з питань оцінки рівня енергетичної безпеки підприємства, і, навіть, матеріали науково-практичних конференцій.

Практичне значення одержаних результатів може використовуватися у діяльності СП ТОВ «Трансбалктермінал»

Апробація результатів роботи. Основні положення і результати дослідження доповідалися автором і обговорювались на студентських конференціях, опубліковано в статтях та були використані під час виконання науково-дослідної теми кафедри ЕП та ОПД.

Перемога у Всеукраїнському конкурсі дипломних робіт студентів закладів вищої освіти зі спеціальності «Економіка підприємства» за ступенем вищої освіти «бакалавр».

Публікації.

1. Кушнір Д.Ф., Літвінова В.О. Впровадження стратегії енергозбереження на підприємстві // Науковий студентський вісник. Одеський національний економічний університет. Факультет економіки та управління підприємництвом. - 2020. - № 31. том 2 – С.192-195.

2. Кушнір Д.Ф., Горлова О.П. Енергозбереження як чинник конкурентоздатності підприємства// Науковий студентський вісник. Одеський національний економічний університет. Факультет економіки та управління підприємництвом. - 2020. - № 31. том 2 – С.168-172.

3. Кушнір Д.Ф., Літвінова В.О. Мотивація – запорука успіху та розвитку енергозбереження// Науковий студентський вісник. Одеський національний економічний університет. Факультет економіки та управління підприємництвом. - 2020. - № 31. том 2 – С.196-199.

4. Кушнір Д.Ф., Чередниченко Г.А. Динаміка енергоємності виробництва ВВП в Україні та шляхи підвищення рівня енергозбереження// Науковий студентський вісник. Одеський національний економічний університет. Факультет економіки та управління підприємництвом. - 2020. - № 31. том 2 – С.24-27.

5. Кушнір Д.Ф. Літвінова В.О. Енергозбереження як напрям підвищення ефективності виробничої діяльності. *Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку: регіональні особливості та світові тенденції*: тези ІІІ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (23 жовтня 2019). Івано-Франківськ, 2019. С.94-97.

6. Кушнір Д.Ф., Янковий О.Г. Прогнозування обсягів виробництва зерна в Україні. Сучасна молодь у світі інформаційних технологій: тези I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (15 травня 2020). Харків, 2020. С. 163-166.

7. Кушнір Д.Ф., Балджи М.Д. Сучасний стан та перспективи розвитку альтернативної енергетики// Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2019. – № 3 (266). – С.113-126.

Структура і обсяг роботи. Бакалаврська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (66 найменувань) та 4 додатки. Загальний обсяг бакалаврської роботи становить 93 сторінки комп'ютерного тексту, містить 26 таблиць та 12 рисунків.

ВИСНОВКИ

Отже, в завершенні зробимо кілька висновків:

1. На сучасному етапі у формуванні економічної безпеки України важливу роль відіграє енергетичний фактор. З урахуванням виключного значення безперебійного, якісного і достатнього енергозабезпечення економіки держави для її повноцінного розвитку енергетична безпека вважається однією з найважливіших складових економічної безпеки держави, що забезпечує формування ефективної і конкурентоспроможної економіки, досягнення соціальної і політичної стійкості суспільства.

2. Енергетична безпека - це стан захищеності життєво важливих «енергетичних інтересів» особистості, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз.

3. Енергетична безпека - це стан паливно-енергетичної комплексу держави, яка здатна забезпечувати достатню і надійне енергопостачання країни, необхідне для сталого розвитку економіки та комфортних умов проживання населення в надзвичайних умовах.

4. Будь-яка діяльність неможлива без використання енергії. Продуктивність - і, в кінцевому рахунку, прибуток - в значній мірі залежать від стабільності подачі енергії. Наявність енергії - одна з необхідних умов для вирішення практично будь-якої задачі. Отриманням, а правильніше сказати, перетворенням енергії кращі уми людства займаються не одну сотню років. Виробництво енергії передбачає її отримання у вигляді зручному для використання, а саме отримання - це тільки перетворення з одного виду в інший.

Звідси необхідно зробити висновок про значний потенціал рівня енергетичної безпеки, реалізація якого дозволить добитись стабільного економічного зростання без приросту виробництва.

В дипломній роботі було проаналізовано діяльність підприємства СП ТОВ «Трансбалктермінал». СП ТОВ «Трансбалктермінал» (повна назва Спільне

підприємство у вигляді товариства з обмеженою відповідальністю «Трансбалктермінал»), знаходиться за адресою Одеська область, м Чорноморськ, вул. Сухолиманське, д.58-А, входить в групу компаній «Кернел». Підприємство функціонує в таких галузях економіки, як складське господарство та організація перевезення вантажів.

За результатами аналізу фінансових показників СП ТОВ «Трансбалктермінал» можна стверджувати про позитивні тенденції стосовно рівня ділової активності підприємства та високого рівня платоспроможності.

Необхідно відмітити, що проведений аналіз енергоспоживання підприємства свідчить про погіршення рівня енергетичної безпеки.

Нами було запропоновано три заходи для покращення рівня енергетичної безпеки підприємства. Першим заходом на підприємстві щодо покращення рівня енергетичної безпеки пропонуємо встановлення сонячних панелей.

Капітальні інвестиції складають 12 618 762 грн. Дисконтований період окупності такого заходу складає 2,67 роки.

На території підприємства СП ТОВ «Трансбалктермінал» розташовані два підлогових склади. Дах складу ми пропонуємо використовувати для встановлення сонячних панелей.

Загальна площа даху складу підлогового зберігання зернових вантажів складає 4100 м². Однак ми будемо використовувати лише одну сторону складу (орієнтовану на південь), тому потенційна поверхня одного складу для встановлення сонячних панелей складає 2050 м².

Ми встановлюємо сонячні панелі монокристалічного типу. Монокристалічні сонячні панелі володіють високими показниками продуктивності, рівень їх ККД варіюється в межах від 18 до 25 відсотків.

Наступним заходом є технологічне переобладнання: заміна 2 норій. Капітальні інвестиції складають 3,5 млн.грн. Дисконтований період окупності такого заходу складає 3,89 роки.

Відповідно до проекту підлягають заміні дві норії. На даний момент, на підприємстві СП ТОВ «Трансбалктермінал» функціонують дві норії

продуктивністю 900 т/год. Однак враховуюче те, що дане обладнання є вже зношеним та потребує модернізації, то його фактична потужність на сьогоднішній день складає 700 т/год. Пропонуємо їх замінити на норії продуктивністю 1200 т/год.

Планується скорочення витрат за рахунок зменшення часу роботи обладнання (зростання продуктивності перевалки). Споживання електроенергії норією старого зразку складає 100 кВт/год. Споживання норії нового зразку також складає 100 кВт/год.

До числа таких заходів відноситься підписання договору з олійноекстракційним заводом «Українська Чорноморська Індустрія», який в 2021 році закінчує встановлення нових енергетичних котлів, а також турбогенераторів електричною потужністю від 8 до 25 МВт, то ми плануємо підписання договору про покупку електроенергії у даного поставника. Договірна ціна складає 2,20 грн

При даному заході відсутні капітальні вкладення. Однак, річний ефект від запровадження даного заходу складе 3 003 554,2 грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зеленков М.Ю. Правовые основы общей теории безопасности Российского государства в XXI веке / М.Ю. Зеленков. – М. Юридический институт МИИТа. – 2012. – 209 с.: ил. - Библиогр.: с. 169-178.
2. Ареф'єва О.В. Кадрова складова в системі економічної безпеки машинобудівних підприємств/ О. В. Ареф"єва, О. Ю. Литовченко // Актуальні проблеми економіки. - 2018. -№ 11. - С. 95- 100.
3. Евдокимов Ф.И., Мизина Е.В. Экономическая устойчивость предприятия как фактор его безопасности // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 37. – Донецьк, ДонНТУ, 2015. – 216 с
4. Кавун С. В. Методика построения политики безопасности организации/ С. В. Кавун, Г.В. Шубина. Научный информационный журнал "Бизнес Информ". ХНЭУ. № 1-2 – Х., 2015. – С. 96 – 102.
5. Довбня С.Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства/ С. Б. Довбня, Н. Ю. Гічова // Фінанси України. – 2018. – № 4. – С. 88 – 97.
6. Геєць, В.М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: [Текст]: монографія / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк. – Х., 2016. – 240 с.
7. Драга А. Комплексное обеспечение безопасности фирмы. – М., 2013.
8. Бондаренко Г. В. Енергетична безпека як визначальна складова економічної незалежності України [Електронний ресурс] / Г. В. Бондаренко, В. О. Щерба. – 2019. – С. 98 – 108. – Режим доступу до сайту : <http://www.nbu.gov.ua>
9. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень : підручник [для студ. вузів] / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. – [2-ге вид.]. – К. : Знання, 2007. – 318 с.

10. Варналій З. Проблеми та шляхи забезпечення економічної безпеки України / З. Варналій [Електронний ресурс]. – Джерело доступу до сайту; [http : //www.rainbow.gov.ua](http://www.rainbow.gov.ua)
11. Корчемний М. Енергозбереження в агропромисловому комплексі / М. Корчемний, В. Федорейко, В. Щербань. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. – 984 с.
12. Морозов В.В. Стратегічне інноваційне управління в електроенергетиці/ В.В. Морозов. М.: Альфа-М, 2014. 280с.
13. Мазур І.І. Глобальна енергетична безпека/ І.І.Мазур// Століття глобалізації. 2018. №1. С.57-69.
14. Грязнов Л. Тези по енергокризі/ Л. Грязнов [Електронний ресурс]: www.cogeneration.ru/art/effenergy_crisys.html.
15. Мазур І.М. Аналіз енергетичної безпеки підприємства: теоретичні та практичні засади/ І.М.Мазур// Ефективна економіка. 2016. №3. С.1-10.
16. Пріоритетні напрями удосконалення державної політики у сфері забезпечення енергетичної безпеки України: аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua.
17. Тараєвська Л.С. Складові енергетичної безпеки та критерії оцінки/ Л.С. Тараєва// Економіка суспільство. 2017. Випуск №8. С.372-377.
18. Мазур І. Дефініція поняття «Енергетична безпека»: денотативний підхід / І. Мазур// Науково-інформаційний вісник. – 2018. – № 8. – С. 302–314.
19. Ружицький А. Підвищення рівня економічної безпеки енергогенеруючих підприємств на основі моніторингу оборотних коштів: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / А. Ружицький; Нац. ун-т «Київський політехнічний інститут». – К., 2014. – 24 с.
20. Ансофф І. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф, Э.Дж. Макдоннелл (при содействии); пер. с англ. С. Жильцова. – СПб.: Питер, 1999. – 416 с.

21. Реформування енергоринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uba.ua/documents/doc/julia_nosulko_04_06_14.pdf
22. Загрози у сфері енергетичної безпеки та їх вплив на стан національної безпеки (моніторинг реалізації стратегії національної безпеки): аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1808>.
23. Бринчук М.М. Экологическая безопасность и экологическое право [Текст] / М.М. Бринчук // Экологическое право. - 2017. - №4.
24. Быкова Е.В. Формирование системы индикаторов для исследования энергетической безопасности Республики Молдова [Текст] / Е.В. Быкова // Материалы научно-практической конференции «Энергосистема: управление, качество, безопасность». - Екатеринбург, 2014. - С. 195-198.
25. Кондраков О.В. Мониторинг как элемент обеспечения энергетической безопасности региона [Текст] / О.В. Кондраков // Социально-экономические явления и процессы. - 2018. - № 3.
26. Пудичева Г.О. Фактори забезпечення енергетичної безпеки підприємства file:///C:/Users/ACER/Downloads/Nv_2017_5_13.pdf.
27. Пудичева Г.О. Передумови розвитку енергетичної логістики в Україні / Пудичева Г.О. // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред. М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2017. – № 1 (62).
28. Літвінов О.С. Теоретичні засади ефективності використання енергії на підприємстві / О.С. Літвінов, В.О. Літвінова // Вісник соціально-економічних досліджень – 2018 - №40 – с.86-91. Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?user=7ZUxicEAAAAJ&hl=uk&oi=ao#d=gs_md_cita-d&p=&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Duk%26user%3D7ZUxicEAAAAJ%26citation_for_view%3D7ZUxicEAAAAJ%3Au-x6o8ySG0sC%26tzom%3D-180.
29. Літвінов О.С. Енергоємність ВВП та шляхи підвищення енергоефективності економіки України / О.С. Літвінов, В.А. Холостенко //

- Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2014. – № 9 (217). – с.124-134.
Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?user=7ZUxicEAAA&hl=uk&oi=ao#d=gs_md_cita-d&p=&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Duk%26user%3D7ZUxicEAAA&aj%26citation_for_view%3D7ZUxicEAAA&aj%3AM3ejUd6NZC8C%26tzom%3D-180.
- 30.Літвінов О. С. Фактори енергоємності продукції промислового підприємства: монографія / О. С. Літвінов. – Одеса: ОНЕУ, 2006. – 242 с.
Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?user=7ZUxicEAAA&hl=uk&oi=ao#d=gs_md_cita-d&p=&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Duk%26user%3D7ZUxicEAAA&aj%26citation_for_view%3D7ZUxicEAAA&aj%3A7PzIFSSx8tAC%26tzom%3D-180.
- 31.Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навчальний посібник./ Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б. –К.: Правова єдність, 2019. – 544 с.
- 32.Надтока Т.Б. Енергетична безпека підприємства як інструмент забезпечення його сталого соціально-економічного розвитку / Т.Б. Надтока, О.В. Амельницька // Економіка та організація управління. – 2018. – Вип. № 2 (8). – С. 15-24.
33. Energy security [Електронний ресурс] // International Energy Agency. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.iea.org/topics/energysecurity/>
34. Андрійчук В. Енергобезпека: енергозбереження і напями диверсифікації енергопостачання (у контексті перспективи взаємодії України та Польщі) // Економічний часопис – XXI. – 2017. – № 7-8. – С. 11-16.
35. Енергетика світу та України. Цифри та факти. – К.: Українські енциклопедичні знання, 2015. – 404с.
36. Енергетична стратегія України до 2030 року. // Розпорядження Кабінету Міністрів України № 145-р від 15.03.2016 року .

37. Андрійчук В. Енергобезпека: енергозбереження і напрями диверсифікації енергопостачання (у контексті перспективи взаємодії України та Польщі) // Економічний часопис – XXI. – 2017. – № 7-8. – С. 11-16.
38. Забезпечення енергетичної безпеки України / Рада національної безпеки і оборони України, Національний інститут проблем міжнародної безпеки. – К.: НІПМБ, 2013. – 264с.
39. Карпенко В.О. Енергетична політика України після українсько-російського газового конфлікту: шляхи подолання критичної залежності // Стратегічні пріоритети. – 2017. – № 4(5). – С. 110-116.
40. Амельницька О. В. Методичні дослідження щодо оцінки ефективності системи управління локальними електричними мережами // Матеріали 7-ої Міжнародної конференції студентів і молодих вчених «Економіка і маркетинг в XXI сторіччі». – Донецьк, ДонНТУ, 2016. – С. 11-13.
41. Земляний М. Критерії оцінки та показники енергетичної безпеки. Концептуальні підходи [Електронний ресурс] / М. Земляний, В. Бараннік. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/november08/19.htm>.
42. Земляний М. Г. До оцінки рівня енергетичної безпеки. Концептуальні підходи [Електронний ресурс] / М. Г. Земляний. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/november08/36.htm>.
43. Иваненко С. Энергосбережение веление времени // Финансовый директор. – 2017. – № 3. – С. 20-23.
44. Карпенко В.О. Енергетична політика України після українсько-російського газового конфлікту: шляхи подолання критичної залежності // Стратегічні пріоритети. – 2017. – № 4(5). – С. 110-116.
45. Півняк Г.Г. Енергозбереження в промисловому секторі економіки України // Наука та інновації. – 2016. – № 2. – С. 76-85.
46. Серета Л.О. Проблеми енергетичної безпеки України, у контексті трансформації європейського енергетичного ринку // Економічний простір. – 2019. – № 24.

47. Саприкін В. Про «Концепцію державної енергетичної політики України на період до 2020 року» // Дзеркало тижня. – 2017. – № 8 (332).
48. Енергетична стратегія України до 2030 року. // Розпорядження Кабінету Міністрів України № 145-р від 15.03.2016 року.
49. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навчальний посібник./ Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б. –К.: Правова єдність, 2019. – 544 с.
50. Манаков М.В. Отражающая теплоизоляция и энергосбережение / М.В. Манаков // Энергонадзор и энергобезопасность. – 2015. – № 4. – С. 40.
51. Боровиков В. П., Ивченко Г. И. Прогнозирование в системе *STATISTICA* в среде Windows. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 384 с.
52. Міністерство юстиції України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch>.
53. Фінансовий стан підприємств України: аналітичний статистичний огляд/ І.О. Школьник, С.В. Леонов, І.М. Боярко та ін; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2016. – 69с.
54. Надтока Т.Б. «Золоте правило економіки підприємства» як індикатор економічної активності підприємства/ Т.Б. Надтока, А.Г. Виноградов// Наукові праці Донецького НТУ. Серія: економічна. – 2019. – Вип.36-1. – С.80-86.
55. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. [Частина 2]/ Ю.М. Тютюнник. – Полтава: РВВ ПДАА, 2009. – 399с.
56. Амоша А.И., Федоренко В.Г., Белопольский Н.Г., Турченко Д.К. Реальны ли перспективы энергетического развития Украины? // Экономика та держава. Міжнародний науково-практичний журнал. — № 10, жовтень, 2007. — С. 4—9.
57. Микитенко В. Энергоеффективность промышленного производства: Монография. — К.: Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2014. — 282 с.

58. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навчальний посібник./ Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б. –К.: Правова єдність, 2019. – 544 с.
59. Андрійчук В. Енергобезпека: енергозбереження і напрями диверсифікації енергопостачання (у контексті перспективи взаємодії України та Польщі) // Економічний часопис – XXI. – 2017. – № 7-8. – С. 11-16.
60. Борисов, И.И. О проблемах топливно-энергетического комплекса России – основы модернизации экономики и гаранта безопасности страны / И.И.Борисов // Энергетик. – 2016. – № 7. – С. 4.
61. Напрямки розвитку шляхів транспортування нафти та енергетична безпека України. Оцінка та аналіз: Науково-технічний звіт / За ред. А. Шевцова. – Дніпропетровськ: ДФНІСД, 2011. – 168с.
62. Карпенко В.О. Енергетична політика України після українсько-російського газового конфлікту: шляхи подолання критичної залежності // Стратегічні пріоритети. – 2017. – № 4(5). – С. 110-116.
63. Енергетична стратегія України до 2030 року . // Розпорядження Кабінету Міністрів України № 145-р від 15.03.2006 року .
64. Бондаренко Г. В. Енергетична безпека як визначальна складова економічної незалежності України [Електронний ресурс] / Г. В. Бондаренко, В. О. Щерба. – 2019. – С. 98 – 108. – Режим доступу: [http : //www.nbuv.gov.ua](http://www.nbuv.gov.ua).
65. Варналій З. Проблеми та шляхи забезпечення економічної безпеки України / З. Варналій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http : //www.rainbow.gov.ua](http://www.rainbow.gov.ua).
66. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. – К. : Центр учбової літератури, 2018. – 240 с.